

A bankbetétre vonatkozó alapvető jogszabályi előírások

Amint azt a Hpt. vonatkozó szakasza is kimondja, kizárólag hitelintézet jogosult betétgyűjtésre és más visszafizetendő pénzeszköz nyilvánosságtól történő elfogadására. Az üzletszerű betétgyűjtés pénzügyi szolgáltatásnak minősül a törvény rendelkezései szerint.

A törvény konkrétan meghatározza a betét fogalmát, amely a Ptk. szerinti betétszerződés vagy takarékbetét-szerződés alapján fennálló tartozás, valamint a bankszámlaszerződés alapján fennálló pozitív számlaegyenleg. Betét és más, a nyilvánosságtól származó visszafizetendő pénzeszköz gyűjtésének minősül a pénzeszközök egyedileg előre meg nem határozott személyektől történő gyűjtése oly módon, hogy azzal a betétgyűjtő tulajdonosként rendelkezhet, de köteles azt - kamattal, más előny biztosításával vagy anélkül - visszafizetni. Nem minősül betétgyűjtésnek az olyan jegy, kártya vagy egyéb tanúsítvány kibocsátása, amely kizárólag a kibocsátó árujának, szolgáltatásának vásárlása, illetve igénybevétele során fizetőeszközként használható. Nem minősül visszafizetendő pénzeszköz nyilvánosságtól történő gyűjtésének a külön jogszabályban meghatározott feltételekkel és korlátokkal történő, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír kibocsátás.

Üzletszerű tevékenységnek pedig az ellenérték fejében nyereség, illetve vagyonszerzés végett előre egyedileg meg nem határozott ügyletek megkötésére irányuló rendszeresen folytatott gazdasági tevékenység minősül. A bank betétügyletekre vonatkozó üzletszabályzatának tartalmaznia kell

- a hitelintézet teljes nevét, a tevékenységi engedély számát és dátumát,
- a kamatszámítás, a kamat megváltoztatásának lehetőségét,
- azt a legkisebb összeget, amelyet a hitelintézet betétként elfogad,
- azt a legrövidebb időtartamot, amíg a betétet nem, vagy csak a kamat elvesztése árán lehet kivenni,
- a fizetendő kamatból történő esetleges levonásokat,
- a betét biztosítottságára vonatkozó információt,
- névre szóló betét esetében a hitelintézet által nyilvántartott személyi azonosító adatok körét.

A Ptk. bank és hitelviszonyokról szóló fejezetében található a betétszerződés és a takarékbetét-szerződés szabályozása. A Ptk. igencsak keretjelleggel szabályozza e két szerződéses konstrukciót, a többi betétszerződésfajtáról szót sem ejt még utaló jelleggel sem. E fejezetről is elmondható, hogy megérett már az újra szabályozásra, egyrészt a már szabályozott területek hiányosságai, másrészt a többi konstrukció szabályozásának szükségessége okán.

A takarékbetétre, valamint a bankok által kibocsátható hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokra (kötvény, letéti jegy) külön jogszabályokban találunk bővebb szabályozást.

Az egységesített betéti kamatláb mutató (EBKM)

Csakúgy, mint a teljes hiteldíj mutató számításai és közzétételi kötelezettségét, az egységesített betéti kamatláb mutató (EBKM) számításai és közzétételi kötelezettségét is jogszabály írja elő. Az volt a jogalkotó célja a kormányrendelet megalkotásával, hogy az ügyfelek megfelelő tájékoztatást kapjanak a betétek kamatáról, vagyis hogy biztosítva legyen a különböző ajánlatok összehasonlíthatósága. A hitelintézetnek üzletszabályzatában, vagy a hirdetésben az egyes általa kínált betéti konstrukciók rögzített kamatszámítási módszerén kívül az egységesített betéti kamatláb mutatót is ki kell számítani és közzé kell tennie. A hitelintézeteknek az ügyfélfogadásra nyitva álló helyiségeiben (fiókjában) kifüggesztett üzletszabályzatában két tizedesjegy pontossággal fel kell tüntetniük az EBKM-et. Ugyancsak feltűnő módon tartalmaznia kell a betétek hirdetésének, és a betéti szerződés megkötésére vonatkozó ajánlatnak az EBKM mértékét.

A folyószámla

A folyószámla fogalma Ptk. szabályozásában és a banki gyakorlatban meglehetősen eltér egymástól. A Ptk. szerint a szerződés alanya két ügyfél, és nem a bank és egy ügyfél. (A törvény a bankot meg sem említi). A Ptk. szerint két ügyfél egymással szembeni követelése kerülnek egy számlára és a pozitív egyenleggel rendelkező ügyfél rendelkezhet a számla egyenlegével. Ez a szabályozás még a szocialista viszonyokra készült, amikor egy cégnek csak egy partnere volt általában, de ma már ez így nem működik. A PSZÁF tudtával és jóváhagyásával minden bank bankszámlának tekinti a folyószámla elnevezésű számlákat, ezért e kérdéskört inkább a bankszámlák kapcsán fejtem ki részletesebben.

A bankszámlaszerződés¹

A többi alapvető bankügylet-hasonlóan Ptk. megadja a bankszámlára vonatkozó szerződések keretszabályait is.

A bankszámlaszerződés alanya egyrészt a számlavezető hitelintézet, másrészt az ügyfél. Bankszámla nyitására, főszabályként egyrészt nagykorú, természetes személyek, másrészt a vonatkozó jogszabályok alapján létrehozott

¹ Ptk. 533-535. §

jogi személyek, pl. egyesületek, vagy jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaságok, illetve a jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok jogosultak. Természetesen vannak további speciális esetek, amikor bár az ügyfél nem rendelkezik jogi személyiséggel mégis valamilyen bankügylet, akár bankszámlaszerződés, akár valamilyen más ügylet alanya lehet, mit pl. a társasház.

A bankszámlaszerződés akkor válik hatályossá, (akkor nyílik meg a számla), amikor a bank azt cégszerűen aláírta.

A Ptk. rendelkezései szerint a bankszámlaszerződés aláírásával a bankot három kötelezettség terheli:

1. A számlatulajdonos rendelkezésére álló **pénzeszközöket kezeli és nyilvántartja**;
2. Azok terhére a szabályszerű **kifizetési és átutalási megbízásokat teljesíti**;
3. A **számlatulajdonost pedig értesíti** a számla javára és terhére írt összegekről és a számla egyenlegéről.

A bank főszabályként minden tranzakcióról köteles értesíteni az ügyfelet, a szerződésben azonban meghatározhatják a felek, hogy a bank milyen időszakonként küld értesítést ügyfelének. A lakossági bankszámlán történt terhelésről, illetve jóváírásról a hitelintézet a számlatulajdonost a bankszámlaszerződésben meghatározott időszakonként, de legalább havonta egy alkalommal értesíti bankszámlakivonattal. Ha a meghatározott időszakban nem történt terhelés, vagy jóváírás a számlán elegendő, ha a hitelintézet a számlatulajdonost számlakivonattal a legközelebbi tranzakcióval érintett időszakban értesíti.

A hitelintézet köteles meghatározni üzletszabályzatában a munkanapokon belül azt a kezdő és záró időpontot, amelyek között a fizetési megbízásokat befogadja. Ezen belül meg kell határoznia azt az időpontot, ameddig a befogadott, illetve beérkezett megbízások teljesítéséből a rá háruló feladatokat — ha a megbízó későbbi határidőt nem jelöl meg — legkésőbb a következő munkanapon kell teljesítenie a hitelintézetnek.

A hitelintézet a számlára befolyó pénzeszegeket használhatja. (A bankszámlán elhelyezett pénzeszegek is a bank forrásait gyarapítják; a bankszámla is tulajdonképpen a bank egyik forrásgyűjtési lehetősége).

A bankszámla felett főszabályként a számlatulajdonos rendelkezhet. Egy bankszámlának általában egy tulajdonosa van, de gyakran előfordul azonban az is, hogy két személynek van közös bankszámlája, vagy egy jogi személy képviselőiként többen is jogosultak a bankszámla felett rendelkezni. A bankszámlára vonatkozó megbízások teljesítéséhez szükség van a számlatulajdonos(ok) aláírására, amelyeket a bank az aláírásnyilvántartó kartonról ellenőriz.

Ha egy bankszámlának csak egy tulajdonosa van, akkor az ő rendelkezési joga természetszerűleg mindig önálló, ha pedig ketten vannak a tulajdonosok, akkor az ő rendelkezési joguk lehet önálló vagy együttes. Közös tulajdonú számlák esetében, ha az egyik tulajdonostárs elhunyt, akkor az életben maradt tulajdonostárs csak a saját hányada felett jogosult rendelkezni.

A számlatulajdonos számlájának egyenlege felett, általa meghatározott típusú rendelkezési jogot engedhet át az általa meghatározott személy(ek) részére. Közös számla esetén a számlatulajdonosok kizárólag együtt hatalmazhatnak meg bármely harmadik személyt a számla feletti rendelkezésre. A meghatalmazást, ha nem egyszeri meghatalmazásról van szó, a számlatulajdonos bármikor visszavonhatja. A számlatulajdonos halála esetén az általa adott mindennemű meghatalmazás hatályát veszti. A bankok ezen időpont után a meghatalmazott rendelkezésére megbízást, utasítást nem teljesítenek. Ezek a kikötések természetszerűleg nem vonatkoznak a közös tulajdonú számlákra.

A számlatulajdonosnak joga van elhunytja esetére a szerződésben meghatározott számú kedvezményezett megjelölni. A számlatulajdonos elhunytja esetén a bank a számlán lévő összeget a megjelölt kedvezményezett részére — a számlatulajdonos halotti anyakönyvi kivonatának bemutatása ellenében — kifizeti. Az ilyen számlakövetelés nem tartozik a számlatulajdonos hagyatékához, mivel ez halál esetére szóló ajándékozásnak minősül².

Örökösödés esetén az örökös a számla egyenlege feletti rendelkezést csak az eredeti és jogerős hagyatékátadó végzés birtokában, annak bemutatásával tehet. Az örökös azonban nem válik a számla tulajdonosává, rendelkezése kizárólag a számla megszüntetésére és a számlaegyenleg kifizetésére, illetve átutalására vonatkozhat.

A bankszámlára való befizetés, vagy az arról történő kifizetés módját, ha a törvény vagy kormányrendelet nem írja elő, akkor a felek szabadon határozzák meg a szerződésben. Az egyes fizetési módokat az MNB rendelkezése szabályozza, lakossági bankszámla esetében a következő fizetési módok alkalmazhatók: egyszerű átutalás, csoportos átutalás, csoportos beszedési megbízás, határidős beszedési megbízás, csekk bankkártya és készpénzfizetés. Ha a számlatulajdonos és a hitelintézet a fizetés módjában nem állapodik meg, a fizetést egyszerű átutalással kell teljesíteni.

A bankszámlaszerződésben alkalmazott kamatokat, díjakat, jutalékokat a bank hirdetményben köteles nyilvánosságra hozni.

Takarékbetétek és betéti okiratok³

A takarékbetét a gyűjtésére jogosult pénzintézetnél takarékbetét szerződés alapján betétkönyv, vagy más okirat ellenében elhelyezett pénzeszeg. A takarékbetét elhelyezhető bemutatóra szólóan, illetőleg névre szólóan. A

² Ptk. 659. §

³ Ptk. 533-535. §, 1989. évi 2. tvr,

bemutatóra szóló takarékbetétet a pénzüintézet az okirat bemutatója részére a felvételi jogosultság vizsgálata nélkül visszafizeti. (A hatályos szabályok szerint új bemutatóra szóló betétet már nem lehet nyitni). Névre szólóan elhelyezett takarékbetétet a pénzüintézet az okiratban megnevezett személy (betétes, vagy kedvezményezett) részére, kizárólag a betétes által az okiratban meghatározott feltétel esetén fizeti vissza. Ilyen feltétel lehet a személyazonosság ellenőrzése is.

A takarékbetét látra szólóan, lekötési idő meghatározása nélkül, vagy előre meghatározott lekötési időre helyezhető el. Ennek a különbségtételnek az ügyfél számára a kamatozás szempontjából van jelentősége. A pénz felvételéhez általában 30 napos felmondási idő köthető ki. A bank a szerződés szerinti lekötési idő előtt felvett takarékbetét összege után járó kamatnak csak a hirdetményben meghatározott hányadát fizeti ki. Közös tulajdonú takarékbetét esetén a tulajdonosok együttesen jogosultak a takarékbetét feletti rendelkezésre. A takarékbetét kamatozási időszaka a befizetést követő naptól a kifizetést megelőző napig tart.

A takarékbetét mellett a kereskedelmi bankok más fajta betéti termékeket is kínálnak ügyfeleik részére, ilyenek pl. a betéti jegyek, pénztárjegyek, stb. Ezeket a termékeket betéti okiratoknak nevezzük. Megjelenésüket tekintve nagyon hasonlítanak az értékpapírokhoz, a különbség csupán annyi, hogy a Ptk. szerint csak olyan okirat, vagy más módon nyilvántartott adat tekinthető értékpapírnak, amelynek kibocsátását jogszabály lehetővé teszi. E papírok kibocsátásáról jogszabály nem rendelkezik, ezért nem tekinthetők értékpapírnak, és nem is tartoznak az értékpapírra vonatkozó törvényi szabályozás hatálya alá. Az ilyen betéti okiratok, (vagy okiratos betétek) lehetnek névre szólóak, vagy fenntartásosak, kamatozás szempontjából pedig fix, vagy változó kamatozásúak. (Új, nem névre szóló betéti okirat már szintén nem bocsátható ki). A Ptk.-nak mindössze egy szakasza szól általánosan a szerződéses betétekről, és ez a szakasz is annyit mond mindössze, hogy a betétszerződés alapján a pénzüintézet köteles a szerződő fél által lekötött pénzeszközök után kamatot fizetni és a betét összegét szerződés szerint visszafizetni.

Banki értékpapírok

Forrásaik biztosítása céljából a kereskedelmi bankok valódi értékpapírokat is kibocsáthatnak. Ezt már korábban is megtehették, nem volt feltétele ennek az értékpapírtörvény 1998-as módosításával behozott lehetőség, hogy a kereskedelmi bankok, befektetési vállalkozási tevékenységet is végezhetnek. A jelenleg hatályos tőkepiaci törvény szintén nem tartalmaz e téren semmilyen korlátozó rendelkezést.

A bankok forrásgyűjtési céljaira leginkább a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok alkalmasak, vagyis a kötvény és a letéti jegy. A Hpt. egyébként csak e kétfajta értékpapír forrásgyűjtési célú kibocsátását teszi lehetővé. Mindkét értékpapír kibocsátásáról külön jogszabály rendelkezik, és természetesen mindkettő az értékpapírtörvény hatálya alá tartozik.

A kötvény

A kötvényben a kibocsátó (az adós) arra kötelezi magát, hogy az ott megjelölt pénzüösszegnek az előre meghatározott kamatát vagy egyéb jutalékait, valamint az általa vállalt egyéb esetleges szolgáltatásokat, továbbá a tőkeösszeget a kötvény mindenkori tulajdonosának a megjelölt időben és módon megfizeti, illetőleg teljesíti.

A kötvény tehát egy hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, amely tulajdonosát sem valóságosan, sem formálisan nem teszi társtulajdonossá, és így nem is jogosít a kibocsátó ügyeiben vitelében való részvételre. Kötvény nem bocsátható ki érvényesen a jogszabályban taxatíván felsorolt kellékek hiánya esetén. Kötvény kibocsátására az alábbiak jogosultak:

- a) az állam, beleértve a külföldi államot is,
- b) a Magyar Nemzeti Bank,
- c) az önkormányzat,
- d) nemzetközi szervezet és minden olyan külföldi szervezet, amely saját joga alapján kötvény kibocsátására jogosult,
- e) jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezet, illetve a jogi személyiséggel rendelkező külföldi gazdálkodó szervezet fióktelepe.

A kötvény átruházható, névre szóló értékpapír, az átruházást azonban jogszabály, vagy a kibocsátó korlátozhatja, vagy kizárhatja. A névre szóló kötvény átruházása a kötvényre, vagy a toldatra az átruházó által aláírt nyilatkozattal, a forgatmánnyal történik.

A kötvény klasszikus formája fix kamatozású és hosszabb futamidejű értékpapír. A kamat fizethető félévente, vagy évente, de előre meghatározott időpontokban. A kamat összegét meghatározó, a kibocsátáskor meghirdetett nominális kamatláb a hagyományos kötvényformánál az egész futamidő alatt változatlan marad. Léteznek azonban változó kamatozású kötvények is. Ebben az esetben a kötvény kamatozását két összetevő határozza meg, az egyik a kamat bázis, a másik pedig a kamatmarge. A kamatbázis valamilyen általánosan elfogadott irányadó kamatláb, pl. LIBOR (a londoni bankközi dollárkamatláb), EURIBOR (a londoni bankközi eurokamatláb), BUBOR (a budapesti bankközi forintkamatláb). A kamatmarge pedig a kibocsátó által meghatározott prémium (%-ban, vagy bázispontban kifejezve). Ennek tehát a változó része a kamat bázis, az állandó része pedig a kamatmarge. A kötvény kamatozása tehát változó kamatozás esetén például a

következőképpen fejezhető ki: 6 havi BUBOR + 0,75%, vagy ugyanez másképp 6 havi BUBOR + 75 bázispont. Mint mindebből látható a kötvény kamatozása a bázisul választott kamatláb változásától függ.

A kötvénynek tartalmaznia kell:

- a) a kibocsátáshoz szükséges felhatalmazást,
- b) a kötvény elnevezését és kibocsátásának célját,
- c) a kötvény névértékét, értékpapírkódját és - dematerializált kötvény kivételével - sorszámát,
- d) a kibocsátó megnevezését,
- e) az átruházásra vonatkozó esetleges korlátozást,
- f) a kötvény futamidejét; a kamatfizetési és beváltási (törlesztési) időpontokat és feltételeket,
- g) a kötvény összegének visszafizetését és a kamat megfizetését biztosító kötelezettségvállalásokat,
- h) a kötvény kiállításának helyét és napját,
- i) a kibocsátó aláírását.

A nyomdai úton előállított kötvénynek a fentiekén kívül tartalmaznia kell az első tulajdonos azonosító adatait. A kötvényen alapuló követelés a kibocsátóval szemben nem évül el.

A letéti jegy

A letéti jegy tulajdonképpen egy nagy összegű határidős bankbetét, amely átruházható. Olyan értékpapír, amelyet kizárólag hitelintézetek bocsáthatnak ki forrásaik bővítésére. A bankbetétől az különbözteti meg, hogy forgalomképes értékpapír, így likviditása nagyobb a bankbetéteknél.

A letéti jegy névre szóló értékpapír. A letéti jegyben a kibocsátó pénzügyintézet arra kötelezi magát, hogy az ott megjelölt pénzüsszeg előre meghatározott kamatát, valamint a pénzüsszeget a letéti jegy mindenkori tulajdonosának a megjelölt időben és módon megfizeti. A kamat mértékét a kibocsátó pénzügyintézet állapítja meg.

A letéti jegynek tartalmaznia kell:

- a) a kibocsátó megnevezését,
- b) a letéti jegy névértékét, értékpapírkódját és - dematerializált letéti jegy kivételével - sorszámát,
- c) a kamat- és beváltási (törlesztési) feltételeket,
- d) a letéti jegy kiállításának helyét és napját,
- e) a kibocsátó aláírását.

A nyomdai úton előállított letéti jegynek a fentiekén kívül tartalmaznia kell az első tulajdonos azonosító adatait.

A letéti jegy futamideje a kibocsátástól számított három évig terjedhet. A letéti jegyen alapuló követelés a beváltásra előírt határidő (a kibocsátástól számított három év) lejártát követő tíz év alatt évül el.